

ENCYCLOPÆDIE VAN NEDERLANDSCH-INDIË

TWEEDE DRUK

ONDER REDACTIE VAN

D. G. STIBBE

BUITENGEWOON HOOGLEERAAR AAN DE NED. HANDELS-HOOGESCHOOL
OUD-INSPECTEUR VAN DEN ARBEID IN NED.-INDIË

MET MEDEWERKING VAN

W. C. B. WINTGENS

EN

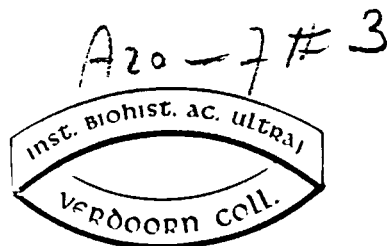
E. M. UHLENBECK

OUD-INSPECTEUR VAN SCHEEPVAART IN NED.-INDIË

OUD-LUIT.-KOL. DER INF. O. I. L.

DERDE DEEL
N—SOEMA.

669

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF

LEIDEN
N.V. v/h. E. J. BRILL

1919

ding der zendelingen, voor Ned.-Indië bestemd, en in den invloed dien hij, ook na hun vertrek derwaarts, op hen en de geheele zending uitoefende. Inzonderheid had het onderwijs zijne belangstelling. Maar ook door zijne geschriften was hij voor Indië krachtig werkzaam, vooral door talrijke artikelen, in de Mededeelingen van het Ned. Zendinggenootschap geplaatst, tot de oprichting van welk tijdschrift hij in 1856 den stoot gaf en waarvan hij sedert 1862 redacteur was. Afzonderlijk werden door hem uitgegeven: Geschiedenis tegenover kritiek, 1864; Proeve eener handleiding bij het bespreken der zendingwetenschap, 1879 en De Christelijke zending der Nederlanders in de 17e en 18e eeuw, 1891.

Zie: Levensberichten der Ned. Mij. van Letterkunde, 1896, bl. 219; L. C. Schuller tot Peursum, Med. Ned. Zendinggen. XXXIX, bl. 281; Graandijk, Eigen Haard, 1895; Maandbericht v. h. Ned. Zendinggen. Juni 1895.

NEUSAAP. (*Nasalis larvatus* Wurmb.), *Semnopithecus nasicus* F. Cuv.), bakantan (MAL. Bandjërmasin), bakara (DAJ.), op Borneo ook bantangan, pika of raosng genoemd (ten onrechte wordt ook wel als inlandische naam „kahau” opgegeven, welk woord een nabootsing van het stemgeluid is), een alleene Borneo bewonende, maar daar niet zeldzame aap uit de onderfamilie der *Semnopithecinae* (zie SLANK-APEN). Het opvallende dier is kenbaar aan den grooten, slap over den mond hangenden en vooral bij het volwassen mannetje sterk ontwikkelde neus. Wil het dier eten, (het voedsel bestaat uit bladeren), dan schijnt het eerst met één hand den neus te moeten oplichten. Bij de jongen is de neus veel kleiner en met den top opwaarts gericht. Het lichaam van het volwassen dier wordt 70 c.M. lang, de staart iets langer. De kleur is min of meer roodbruin, met geelwitte buikzijde. De Neusaap leeft in laag gelegen bosschen, nabij het water en evenals de overige Slankapen in troepen; hij is veel trager in zijn bewegingen dan deze laatste. Zijn schreeuw wordt als „konk” of kihonk”, ook als „kahau”, weergegeven. Volgens Sal. Muller wordt hij door de Dajaks gejaagd en zijn vleesch gegeten. (Müller en Schlegel, Monogr. overz. geslacht *Semnopithecus*, in: Verhand. Nat.-Gesch. Nederl. overz. bezitt. Zoologie, 1839—44. — Zie ook: Wiedersheim, Beiträge zur Kenntnis der äusseren Nase von *Semnopithecus nasicus*. Ztschr. f. Morph. und Antrop. Bd III H II, 1901; Jentink, The Proboscis-Monkey from Borneo, Notes Leyden Mus., XXIII, 1901—03, bl. 113.

Verwant met *Nasalis* is *Simia concolor* Miller van eilandje Zuid-Pagai (Mentawai-eilanden). Deze heeft evenwel een veel kleineren neus, waarvan de top opwaarts gebogen is, zooals bij het geslacht *Rhinopithecus* van China en bij den jongen *Nasalis*. De staart van dezen aap is kort, naakt, maar met een haarkwast aan den top; hij onderscheidt zich daardoor van dien van alle andere apen.

NEUSFLUIT. Zie MUZIEK en MUZIEK-INSTRUMENTEN

NEUSHOORN (*Rhinoceros*), badak (MAL., SOEND.), warak (JAV.), behoort tot de *Perissodactyla* (Zie HOEFDIEREN). De dikke huid (om welke ze vroeger met andere Hoefdieren als „Dikhuidige dieren”, *Pachydermata*, vereenigd werden) is dun behaard en bestaat bij de Indische soorten

uit grootere of kleinere, door naden gescheiden platen. De hoorns bestaan geheel uit verhoorde opperhuid en onderscheiden zich daarin dus van de hoorns der Herkauwers, die geheel of gedeeltelijk uit been gevormd zijn. Wanneer er slechts één hoorn aanwezig is, staat deze op de neusbeenderen, zijn er twee, dan is de achterste gewoonlijk op de voorhoofdsbeenderen geplaatst. Alle voeten hebben drie teenen, tongevolge van het ontbreken van den 1sten en den 5den teen. De vrij lange staart heeft een dunnen eindkwast.

De Neushoorns komen gewoonlijk eenzaam voor, nooit in groote troepen en leven uitsluitend van plantaardig voedsel. In den tegenwoordigen tijd leven ze alleen in Azië en Afrika. *Rhinoceros* of *Dicerorhinus sumatrensis* Cuv. van Achter-Indië, Sumatra en Borneo (de exemplaren van het vasteland worden ook wel als een andere soort of variëteit beschouwd), met twee hoorns, waarvan de voorste langer en naar achteren gekromd is, is de kleinste ($\pm 2\frac{1}{2}$ M. lange), dichtst behaarde en in vele opzichten primitiefste Neushoorn-soort: de huid is niet bijzonder dik en tongevolge daarvan zijn de naden weinig duidelijk. De Maliezen vangen op Sumatra den *Rhinoceros* levend in kuilen, die langs de geregeld door de dieren begane paden gegraven en dan door takken en bladeren onzichtbaar gemaakt worden. *Rhin. sondaicus* Desm. (= *javaniensis* Cuv.), die van Bengalen tot Malaka en op Java voorkomt, is een eenhoornige soort met dikke huid. Bij het wijfje is de hoorn zeer zwak ontwikkeld; is hij bij uitzondering beter uitgegroeid, dan wordt zoo'n vrouwelijk dier door de Soendaneezen als rodamala onderscheiden. Dit dier, dat een lengte van meer dan 3 M. bereiken kan, leeft van de vlakke tot hoog in het gebergte, steeds echter in eenzame streken en in den regel in de nabijheid van water, waarin het zich gedurende de heetste uren van den dag ophoudt. Het heeft een grijze kleur, de jonge dieren lichter dan oudere. Neushoorns worden gejaagd terwille van de huid, waarvan zweepen vervaardigd worden, en van den hoorn, waarvan drinkbekers worden gemaakt; het verhaal gaat n.l., dat ze tegen vergiftige vloeistoffen waarschuwen, door dat deze, met hun horen in aanraking gebracht, opschuimen. Stukjes van den hoorn worden ook als amulet gebruikt en gedragen tegen allerlei ongelukken, of ze worden op gewonde lichaamsdeelen gelegd ter genezing. Een hoorn kan, vooral bij Chineezen, f 350 tot f 500 opbrengen. Alleen de Chineezen eten het vleesch en zelfs de huid van den *Rhinoceros*. Over de verspreiding der beide soorten zie Jentink, Notes Leyden Mus., XVI, 1895, bl. 231.

NEUSHOORNKEVERS. Zie TORREN.

NEUSHOORNOVGELS. De Neushoornvogels, *Bucerotidae*, onderscheiden zich door een meer of minder sterk ontwikkelde hoorn op den grooten bovensnavel. Deze hoorn is uit een los palissaden-weefsel opgebouwd en derhalve niettegenstaande de soms buitengewone grootte zeer licht; slechts eene uitzondering is er, n.l. *Rhinoplax vigil*, bij welken vogel een groot deel van den hoorn solide is en vrij zwaar. De *Buceros*-vogels zijn vrij groote, sterke dieren, tamelijk plomp gebouwd, met korte vleugels en een langen staart. krachtig ontwikkelde snavel en korte pooten; bij het vliegen maakt hun wiekslag een suzgend geluid. Zij worden slechts